

Innhold

Takk til 1. utgave!	15
Velkommen til 2. utgave!	16
Forord	18
Introduksjon	20
DEL I Faglig forståelse	27
KAPITTEL 1 Sentrale spørsmål	28
Hva er seksuelle overgrep mot barn?	29
Sosialpsykologiske definisjoner	30
Straffelovens definisjon	31
Digitale seksuelle overgrep	32
Kompleksiteten krever samarbeid	34
Hvor mange utsettes for seksuelle overgrep som barn?	34
Hvem er de utsatte barna?	36
Hvem forgriper seg seksuelt på barn?	38
Menn og gutter	39
Kvinner og jenter	39
Barn med problematisk og skadelig seksuell atferd	40
Hvorfor misbruker noen barn seksuelt?	43
Seksuelle overgrep som del av et større krenkelsesbilde	45
Er seksuelle overgrep et nytt eller gammelt fenomen?	47

Hva skal til for at seksuelle overgrep blir et tema i offentlige og faglige sammenhenger?	48
Til refleksjon	49
KAPITTEL 2 Usynliggjøringsprosesser	50
Langvarig taushet	51
De utsatte barna	52
Mangel på forståelse og språklige begreper	52
Skamfølelse	53
Opplevd skyld og deltakelse i overgrepene	54
Avverging av negative konsekvenser	55
Fortielse på grunn av fortrenging	55
Fortielse på grunn av isolasjon	56
Forskjeller på grunn av kjønn	57
Personer som forgriper seg på barn	58
De skiller seg lite ut fra andre	58
De manipulerer barnet og omgivelsene	58
Relasjonen mellom utsatt barn og overgriper	59
En subjekt–objekt-relasjon	60
En maktrelasjon	61
En seksuell relasjon	62
En svikefull relasjon	63
En hemmelig relasjon	63
Til refleksjon	65
KAPITTEL 3 Ugyldiggjøringsmekanismer	66
Samfunnet	67
Kulturell tabuisering	68
Hvordan virker et kulturelt tabu?	69
Kulturell aksept for seksualisering av barn	71
Samfunnets innsats	75
Fagfolk med et samfunnsoppdrag	77
Samfunnets forhold til barn	82
Samfunnets forhold til overgripere	83
Når tabukreftene samvirker	85
Til refleksjon	87
KAPITTEL 4 Skader og konsekvenser	88
Traumebegrepet	89
Skader etter overgrep	91

Hvordan oppstår skadene?	92
Den tredelte hjernen: en pedagogisk modell	93
Når farealarmen går	95
Reguleringsvansker	97
Toleransevinduet	97
Eksistensiell utrygghet	99
Skadeomfanget varierer	100
Er skadene uopprettelige?	101
Traumebevisst omsorg	103
Trygghet	105
Relasjon	106
Mestring	108
En oppdatert helseforståelse	109
Til refleksjon	111
KAPITTEL 5 Barns smerteuttrykk	112
Fra diagnoser til smerteuttrykk	113
Barns smerteuttrykk = signaler til oss voksne	115
Avvik i kroppslige funksjoner, smerter og sykdom	118
Redusert evne til å regulere følelser	120
Redusert kontroll over egen atferd	121
Tilknytningsevnen reduseres	122
Dissosiasjon	123
Reduserte kognitive ferdigheter	124
Negativ selvfølelse og selvbilde	125
Barn som aktivt skjuler sine smerteuttrykk	126
Det finnes en bakenforliggende årsak	127
Til refleksjon	128
 DEL II Framgangsmåter ved mistanke	 129
KAPITTEL 6 Bekymringer og mistanker	130
Fra generell bekymring til konkrete mistanker	131
Fortolkningens fallgruver og muligheter	133
Handlingsplan ved bekymring	135
Intern oppfølgingsplan	136
Kan den som får mistanke, utforske mistanken?	137
Dokumentasjon	139

Om informasjon til foreldrene	141
Om bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten	143
Om melding til politiet	149
Om å legge bort mistanker om overgrep	150
Til refleksjon	152
KAPITTEL 7 Avdekking	154
Om begrepet avdekking	155
Hva bidrar til at seksuelle overgrep blir avdekket?	158
Ulike typer avdekkingsforløp	160
Alle har ansvar for avdekking av overgrep mot barn	164
Oppdagelse	164
Offentlig gyldiggjøring	165
Barnevernets ansvar	165
Vurdering av meldinger	165
Plikt til å undersøke	166
Barnevernet i saker hvor barn bor sammen med mistenkte	167
Barnevernet i saker med overgrep ved samvær	169
Barnevernet i saker med overgrep utenfor nærmeste familie	170
Lukket undersøkelse	172
Politiets etterforskning	173
Tilrettelagt avhør av barn	173
Avhør av mistenkte barn	174
Medisinske undersøkelser	174
Tannhelse-undersøkelser	176
Psykisk utredning	176
Utredning i tverretattlig samarbeidstiltak	177
Til refleksjon	178
KAPITTEL 8 Kommunikasjon mellom voksen og barn	180
Hvorfor skal vi kommunisere med barn om mistanker og overgrep?	181
Beskyttelse mot overgrep	182
Hjelp til forståelse, meningsdannelse og følelsesmessig bearbeiding	184
Har barn noe å bidra med?	186
Utfordringen: Et barn har hundre språk	188
Hvem er barna du skal kommunisere med?	192
Hvem kan kommunisere med barn om mistanker og overgrep?	194
Hvordan kommunisere om mistanker og overgrep	197

Formelle avdekkingsamtaler	197
Mulige samtalesituasjoner	197
Å utvikle språk for det «ikke-virkelige»	198
Trakt-prinsippet: fra det åpne til det spesifikke	201
Følg meg-prinsippet: utforskning av det konkrete	202
Din respons	203
Anerkjennelse: kommunikasjonens grunnvoll	204
Til refleksjon	205
KAPITTEL 9 Arbeid med overgrepssaker: Du er ditt beste redskap	206
Belastninger og risiko	207
Utbrenning	208
Omsorgstretthet	209
Motoverføring	211
Emosjonell induksjon	211
Vikarierende traumatisering	212
Fremmedgjøring	214
Tilbakeslag	215
Fra belastning til ressurs	215
Forståelse for følelsesmessige reaksjoner	216
Personlige mestringsstrategier	218
Du er del av et større hele	219
Personlige kvaliteter	220
Kjennskap til deg selv	221
Relasjonskompetanse	222
Evne til å regulere affekter	224
Evne til å møte motgang med faglig argumentasjon	226
Pågåenhet og standhaftighet	227
Vilje til å tåle kompleksitet	227
Samarbeidsevne	228
Til refleksjon	231
 DEL III Tverretattlig samarbeid	 233
KAPITTEL 10 Aktuelle samarbeidspartnere	234
Barnehage, skole og skolefritidsordning	235
Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT)	238
Kommunale helsetjenester	239

Fritidstilbud	241
Barnevernet	241
Den kommunale barnevernstjenesten	242
Forankring i lov om barnevern	243
Mottak av opplysninger	245
Undersøkelsesrett og -plikt	246
Barnevernets tiltak og ansvar for oppfølging	248
Politiet	249
Statens barnehus	249
Psykisk helsevern for barn og unge (BUP)	251
Barneavdelingen på sykehuset	252
Familievernet	252
Tverretatlige tiltak	253
Frivillige organisasjoner	254
Foreldre, familie og andre privatpersoner	255
Barnets tillitsperson	256
Til refleksjon	258
KAPITTEL 11 Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft	260
Begrepet tverretatlig samarbeid	261
Lovverk og statlige føringer	262
Taushetsplikten	263
Planer	264
Ulike tilnærminger	265
Hvorfor samarbeide på tvers av etatene?	270
Barrierer mot samarbeid	273
Spesialiserte organisasjoner	274
Ulike organisasjonskulturer	274
Profesjonsinteresser	275
Andre hindringer	276
Hva styrker kvaliteten på tverretatlig samarbeid?	276
Høy kompetanse innad i hver etat	276
Ledelsens engasjement og ansvar	279
Etablering av en felles faglig plattform	280
Forpliktende samarbeidsavtaler	281
Koordinator av samarbeidet	282
Til refleksjon	284

KAPITTEL 12 Tverretatlig samarbeid kommer ikke av seg selv!	286
Hva skal til?	288
Organisatoriske forutsetninger	288
Hvem kan ta initiativet?	289
Ulike samarbeidsformer	290
Tverretatlig konsultasjonsteam	291
Tverretatlig utredningsteam	293
Behov og hensikt	293
Henvisning og ansvarsavklaringer	294
Inntaks- og oppstartsmøter	295
Observasjon og livsformsintervju	296
Forholdet til foresatte	296
Barnesamtalen	297
Medisinsk undersøkelse	298
Konklusjoner, rapport og tilbakemelding	298
Refleksjoner	299
Tverretatlig familiebehandling TVERS	300
Bakgrunn	300
Hvem var TVERS?	301
Målgrupper	301
Henvisninger, metoder og målsettinger	302
Kontroll og behandling hånd i hånd	303
Til refleksjon	306
 KAPITTEL 13 Forebygging: Hva kan vi gjøre?	 308
Om begrepet forebygging	310
Primærforebygging	310
Målgrupper og målsettinger	311
Den daglige omsorgen	311
Virksomheter hvor barn oppholder seg	312
Forbud, påbud og forpliktelser	316
Holdningsskapende virksomhet	317
Sekundær forebygging	319
Målgrupper og målsettinger	319
Tiltak rettet mot utsatte barn	319
Styrking av foreldrekompetansen	320
Spisskompetanse til fagfolk	321
Innsats for å stoppe mennesker med tiltrekning til barn	322
Tertiær forebygging	323
Målgrupper og målsettinger	323

Behandlingstilbud til utsatte barn	324
Behandlingstilbud til barn med skadelig seksuell atferd	325
Tiltak for voksne som har forgrepet seg på barn	326
Refleksjoner	326
Til refleksjon	329
Referanser	331
Stikkord	349